

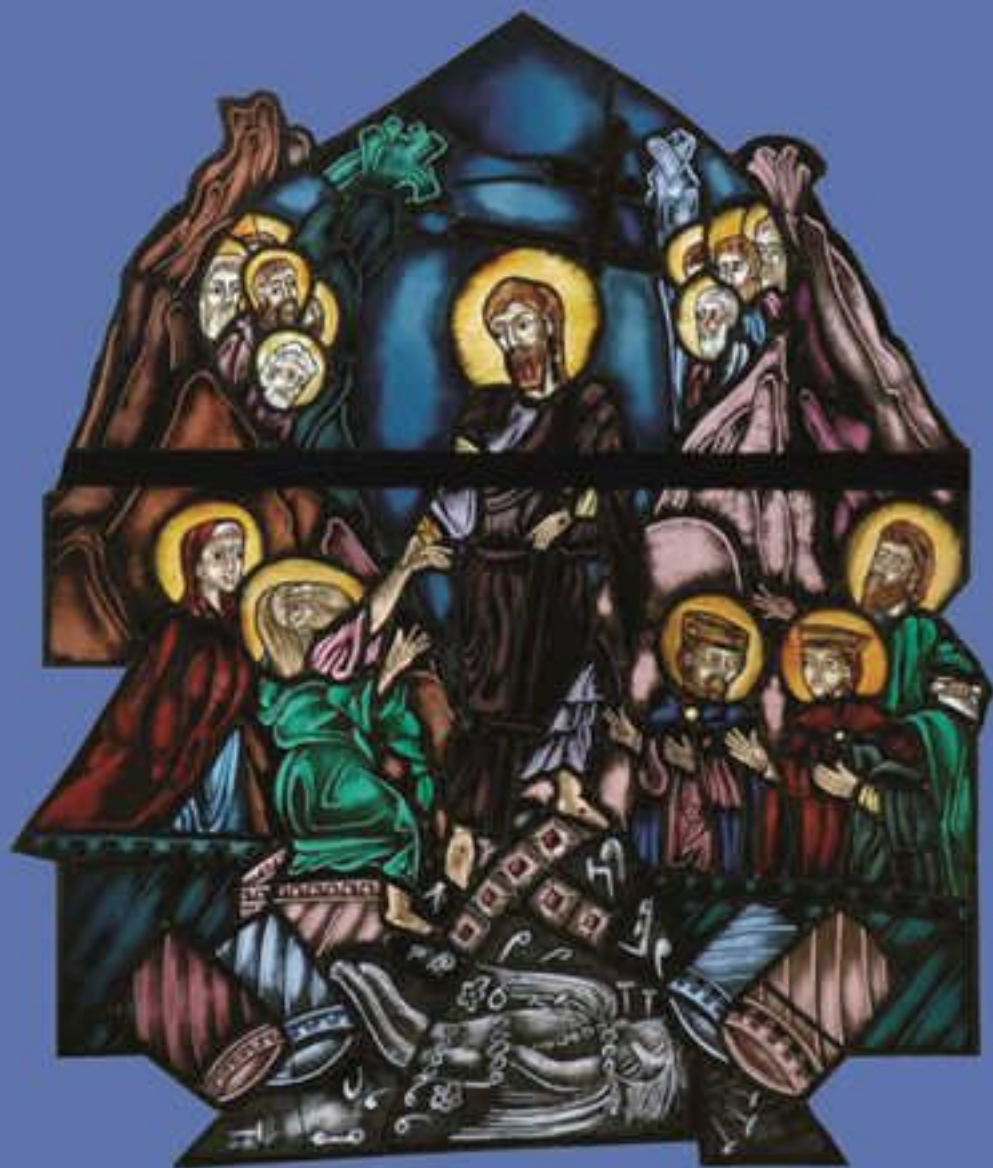
Pokrof

OOSTERSE CHRISTENEN, KERKEN EN CULTUREN

JAARGANG 55

NUMMER 2

MAART - APRIL 2008

- 3 Sleutels om Libanon te begrijpen** - Thom Sicking s.j.
- 6 Tien jaar Blagovest Media** - Geert van Dartel

Eén van de films van Nick Goryachkin, *One day I shall understand love*.

- 9 Moeder Maria Skobtsova** - Jim Forest
- 12 Meditatie** - Stefan Schevers
- 15 Wortels van Roemeense kerkmuziek** - Dan Sandu
- 18 Spirituele jongerenreis naar Syrië** - Jules den Oude
- 21 Pater Antonie, Zondag voor de Oosterse Kerken**
- 22 Korte berichten**
- 23 Liturgieagenda**

Alweer de tweede Pokrof van dit jaar. Onder u zijn er die feitelijk alweer op weg zijn naar Pinksteren, anderen wachten nog op het Paasfeest.

In deze Pokrof treft u weer aantrekkelijke artikelen aan. Zo geeft Thom Sicking s.j., al bijna vijftig jaar werkzaam als socioloog in Libanon, inzicht in de maatschappelijke, kerkelijke en politieke positie van christenen in Libanon. Geert van Dartel interviewde filmmaker Nick Goryachkin. Deze journalist en directeur van Blagovest-Media, zelf Russisch-orthodox, maakt documentaireseries voor de Russische televisie. Daarnaast maakt hij films om de onwetendheid met betrekking tot de Katholieke Kerk in Rusland weg te nemen. Sinds 1995 zijn er zo al achttien documentaires door hem gemaakt. Op het ogenblik is hij bezig met een film over Paus Benedictus. Hij wil daarmee bijdragen aan een meer objectief beeld van de paus en de Katholieke Kerk in Rusland.

Jim Forest beschrijft het leven van Moeder Maria Skobtsova. Deze uit Riga afkomstige Russisch-orthodoxe vrouw vluchtte vanwege de burgeroorlog van 1917 naar Parijs. Daar zette zij zich als religieuze in voor de allerarmsten. Zij werd tijdens de Tweede Wereldoorlog samen met haar medewerkers gevangen genomen en stierf uiteindelijk in kamp Ravensbrück. Tijdens haar gevangenschap wist zij op allerlei manieren haar medegevangenen te ondersteunen. Stefan Schevers staat in zijn meditatie stil bij het feest van de Verkondiging van de Heer. In het artikel van Dan Sandu wordt u ingevoerd in de principes en wortels van de Roemeense kerkmuziek. Jules de Oude beschrijft ten slotte de ervaringen opgedaan tijdens een jongerenreis naar Syrië.

Speciale aandacht vraagt Pokrof voor de Zondag voor de Oosterse Kerken, die dit jaar op 20 april valt. Het thema is dit jaar 'Christenen van het Heilig Land. Leven tussen uitersten'. U leest er in deze Pokrof meer over.

Redactie Pokrof

Pokrof verschijnt vijfmaal per jaar en is een uitgave van de Katholieke Vereniging voor Oecumene Athanasius en Willibrord

Redactie: Wil van den Berken, Dolf Bruinma, Geert van Dartel (waarnemend hoofdredacteur), Josephien van Knyff, Dolf Langenhuisen, Leo van Leijen (redactiesecretaris), Helsen Mure van den Berg, Huub Vogelzang

Administratie en redactiesecretariaat: Katholieke Vereniging voor Oecumene, Walpoort 10, 5211 DK 's-Hertogenbosch, tel. 073-6136471, e-mail: secretariaat@oecumene.nl, internet: <http://www.oecumene.nl>

De auteurs zijn verantwoordelijk voor de inhoud van hun bijdragen en geven niet de mening van de redactie weer. De redactie is verantwoordelijk voor foto's en tussenkopjes afboeken voor foto's en hun onderschriften. Voor mogelijke onjuistheden in aankondigingen van liturgieavonden en evenementen kan de redactie niet aansprakelijk worden gesteld. De redactie behoudt zich het recht voor ingezonden reacties in te korten of niet te plaatsen.

Opzeggingsgrens binnen vóór 1 december in 's-Hertogenbosch te geschieden, anders wordt men verondersteld abonnee te blijven. De abonnementsprijs is €15,-, gnr 5679145 (codes voor overboekingen vanuit buitenland: IBAN: NL 13 9518 0005679145 BIC: P578NL21) t.n.v. Tijdschrift Pokrof, 's-Hertogenbosch. Voor België: 001-3309211-55, Pokrof t.n.v. Jef Dewuylster, Ieperstraat 24, 02300 Rumhout, tel. 014-413927. Opmaak: VANDARTILL, Amsterdam. Drukkerij: Van Soestout, Helmond.

Sleutels om Libanon te begrijpen

Libanese politiek heeft weinig van doen met godsdienstige motieven

Grote demonstratie tegen Syrië voor de moskee in Beiroet waar Hariri begraven ligt.

Sinds de moord op Hariri is er heel veel gebeurd in Libanon. Het is vanuit Nederland moeilijk om helder te krijgen wat nu de positie van christenen is, kerkelijk, maatschappelijk en politiek. Wellicht ook omdat de meest in het oog springende tegenstellingen thans die tussen sjiiëten en sunnieten én tussen pro- en anti-Syriërs lijken te zijn. Bij die laatste tegenstelling zijn aan beide zijden christenen te vinden.

Pokrof vroeg aan dr. Thom Sicking, Nederlands jezuïet en al bijna vijftig jaar werkzaam als socioloog in Libanon, om een en ander duidelijker te maken.

In september 2007 moest er in Libanon door het parlement een nieuwe president gekozen worden. Dat bleek moeilijk. Het refrein dat door vrijwel alle naties werd herhaald, was dat Libanon vrij van buitenlandse druk die verkiezing moest ondernemen.

Om die buitenlandse druk te voorkomen kwamen de Verenigde Naties, de VS, de Europese Unie, de Arabische Liga, Rusland, Turkije, Iran en nog meer landen tussenbeide. Al deze lan-

den stuurden hun ministers van Buitenlandse Zaken naar Libanon om met de plaatselijke politieke leiders te onderhandelen, maar tevergeefs. Hoe komt het dan dat de hele wereldpolitiek zich in dat kleine land, zonder rijkdommen als olie en mineralen, interesseert? Het antwoord luidt: Israël.

Libanon in regionale politiek

Libanon is het terrein waarop het gevecht rond Israël wordt uitgevochten. Syrië oefent zijn druk op Israël uit via Libanon en blijft zelf buiten schot. Iran heeft geen grenzen met Israël, maar bestrijdt het via Libanon. Jarenlang is het zuiden van het land door Israël bezet geweest. Hezbollah is door voortdurende guerilla-acties en met steun van Iran, via Syrische hulp, erin geslaagd aan die bezetting een eind te maken. Israël trok zich terug uit die zone, behalve uit het gebied van Shebaa, een klein maar strategisch zeer belangrijk knooppunt aan de grens met Libanon, Syrië en Israël. Belangrijk vooral vanwege de waterbronnen, waar Israël graag definitief de hand op zou leggen.

Na een betrekkelijk rustige tijd met over en weer schermutselingen kwam, als een verrassing, de oorlog van de zomer 2006. Israël dacht toen met militair geweld Hezbollah klein te

krijgen. Met Amerikaanse toestemming en onder stilzwijgend toezien van de andere landen heeft de Israëlische luchtmacht lukraak overal in Libanon gebombardeerd. De verwoesting was enorm, maar Hezbollah bleef overeind en was in staat om met zijn raketten Israël serieus in moeilijkheden te brengen. Een sterke vredesmacht van de VN moet nu de twee partijen uit elkaar houden.

Het gevolg van de oorlog was het tegenovergestelde van wat Israël beoogde: Hezbollah won een geweldige prestige. Het was vrijwel de eerste keer dat een Arabisch leger – zij het dan een heel speciaal leger – Israël in serieuze moeilijkheden bracht. Een paar jaar eerder had deze formatie al bereikt dat het zuiden bevrijd werd van de Israëlische bezetting. Amerika zette Libanon onder druk om deze partij te ontwapenen, maar dat bleek onmogelijk zonder een nieuwe burgeroorlog in Libanon te veroorzaken. In die omstandigheden wordt het duidelijk dat Syrië en Iran onder geen enkele voorwaarde Hezbollah willen ontwapenen: ze zijn nog nooit zo dicht bij hun doel geweest om een seri-

euze druk op Israël uit te oefenen en ze laten zich die troef niet ontnemen.

Verhoudingen tussen Libanese groeperingen

Libanon is jarenlang bezet geweest door het Syrische leger. De moordaanslag op Libanons oud-premier Rafiq Hariri bracht een golf van protest teweeg, zo sterk dat de pro-Syrische regering van Libanon moest wijken en het Syrische leger werd gedwongen Libanon te verlaten. Libanon dacht eindelijk onafhankelijk te worden en zich uit het strijdtoneel van het Midden-Oosten terug te trekken. Hariri was een sunniet en voor de eerste keer stelden de sunnieten zich duidelijk op tegen Syrië, dat verantwoordelijk werd geacht voor de moord op Hariri en alles wat hij voorstelde. Daarvoor was de strijd voor een onafhankelijk Libanon hoofdzakelijk door de christenen gevoerd. Het gevolg van dat verbond tussen de sunnieten en een groot aantal christenpolitici bracht de sji'ieten in een zwakke positie. De president van het parlement, Nabih Berri, een sji'iet en leider van de Amalpartij, alsook Hezbollah lieten dus onder geen voorwaarde hun bondgenootschap met Syrië los. Ze werden daarbij ondersteund door de Libanese president, een Maroniet, die tijdens de Syrische bezetting werd verkozen en steeds de Syrische posities heeft verdedigd. De grote onafhankelijkheidsstroming vond dus een serieuze tegenstander in de meerderheid van de sji'ieten en bij die Maronieten die zich tegen het bewind van Hariri verzetten.

De Verenigde Naties slaagden erin om in principe een internationaal gerechtshof van de grond te krijgen om de moordaanslag op Hariri en de serie aanslagen op politici en journalisten van de onafhankelijkheidspartijen die daarna volgden, te berechten. Het was duidelijk dat Syrië door bijna iedereen als de schuldige werd aangeduid. Het is dus logisch dat dit land zich met alle middelen tegen dat gerechtshof probeerde te verzetten. Daartoe werden de Syrische bondgenoten in Libanon gebruikt. Toen de Libanese regering duidelijk haar standpunt ten gunste van deze rechtbank innam, trokken de sji'ietische ministers zich terug. Ten gevolge daarvan ontzegde de Libanese president voortaan iedere legaliteit aan deze regering. Hij baseerde zich daarvoor op de grondwet, die eist dat alle religieuze componenten van Libanon in de regering ver-

1975-1990	Libanese Burgeroorlog.
1976	Syrische aanwezigheid in Libanon.
1978, 1982-2000	Israëlische bezetting Zuid-Libanon.
1998	De Maroniet Lahoud president onder Syrische druk.
2004, september	Lahouds termijn verlengd onder Syrische druk.
2004, oktober	De soenniet Hariri die jarenlang premier was, treedt af uit protest tegen Syrische invloed.
2005, februari	Hariri vermoord in bomaanslag. Als schuldige wordt Syrië aangewezen. In Libanon grote beweging van verzet tegen Syrische aanwezigheid. Libanese tegenbeweging: pro-Syrische Hezbollah.
2005, april	Na bijna 30 jaar einde van de bezetting van Libanon door Syrische troepen.
2005-2008	Vele nieuwe (bom)aanslagen op anti-Syrische Libanese kopstukken.
2005, einde	Instelling internationaal onderzoek naar moord op Hariri.
2006, juli/augustus	Zomeroorlog tussen Israël en Libanese Hezbollah.
2007-2008	Libanon in permanente crisis met o.a. een oorlog in een Palestijnenkamp (zomer 2007) en met een patstelling rond de vacante presidentszetel (sinds nazomer 2007).

Soennietische, sjiietische en Grieks-orthodoxe geestelijken bij het graf van Hariri.

tegenwoordigd moeten zijn. Maar hij vergat dat diezelfde grondwet alleen aan het parlement het recht toekent om een regering te doen vallen. Omdat het parlement de regering zou steunen, besliste de president daarvan, de sjiiet Berri, het parlement niet meer bij elkaar te roepen onder het motief dat er geen legale regering was. Zo werden de politieke instituties van Libanon geblokkeerd. Die wankel situatie duurde meer dan een jaar.

Het verlengde mandaat van de Libanese president liep ten einde. Het parlement zou zeker een nieuwe president verkiezen uit de kring van de meerderheid, die voor een onafhankelijk Libanon was. Dat wilde Syrië met behulp van Hezbollah en Amal voorkomen, onder het motto dat het verzetsleger van Hezbollah met alle macht in stand gehouden moest worden. Libanon staat nu voor de keuze: een werkelijke onafhankelijkheid en een militaire neutraliteit in het conflict met Israël óf een voortzetting van de status quo, met een vooral door Syrië en Iran gesteund en bewapend guerilla-leger in het zuiden en met een politiek die volledig aan de Syrische belangen onderworpen zou zijn.

En de christenen?

De Libanese traditie wil dat de president van de republiek een Maroniet is, de president van het parlement een sjiiet en de premier een sunniet. De verkiezing van een nieuwe president is dus in grote mate een aangelegenheid van de christelijke bevolking. Zonder in de details van namen en partijen te treden vallen er binnen die bevolking twee tendensen te onderscheiden. Aan de ene kant zijn er degenen die denken dat Libanon niet zonder Syrische medewerking kan bestaan. Syrië kan als het dat wil, de grenzen met Libanon sluiten en het land zo verstikken. Dat is in het verleden

al gebeurd in crisissituaties. Ze zoeken dus de steun van Syrië. Daar komt nog bij dat ze vinden dat Libanon alleen maar kan voortbestaan als aan alle belangrijke religieuze groeperingen een aandeel in de regering wordt gegeven: ze ondersteunen dus de boycot van de sjiieten in de regering.

Aan de andere kant bevinden zich degenen onder de christenen die denken dat Libanon lang de prijs heeft betaald voor de oorlog tussen de Arabische landen en Israël. Het wordt nu tijd dat het land echt onafhankelijk wordt en zich buiten spel zet in de strijd. Ze vinden bovendien dat een goede verstandhouding met Syrië nodig is, maar alleen op de basis van een volledige onafhankelijkheid van Libanon. Syrië heeft deze nooit echt erkend. Het heeft nooit diplomatieke relaties met Libanon aangeknoopt; het heeft nooit duidelijk de grenslijnen willen bepalen en houdt zich strikt aan het 'vriendschapsverdrag' dat onder de druk van de militaire bezetting werd ondertekend en dat doet denken aan de verhouding van de Sovjet-Unie met haar satellieten.

De Maronietische patriarch, kardinaal Nasrallah Boutros Sfeir, probeert steeds patriarch te zijn van alle Maronieten en wil dus geen partij kiezen. Wel ondersteunt hij steeds de officiële Libanese instituties en de onafhankelijkheid van het land. Hij wordt in dat opzicht gerespecteerd door vrijwel iedereen, moslims even goed als christenen. Maar vanwege de grote spanningen in het land en zijn standpunt ten opzichte van de onafhankelijkheid wordt hij door een groep Maronietische politici gezien als iemand die ondanks alles partij heeft gekozen tegen degenen die de Syrische invloed aanvaarden en Hezbollah steunen.

Conclusie

In dit korte overzicht - de situatie is eindeloos veel ingewikkelder dan in een paar pagina's uiteen gezet kan worden - is geen sprake geweest van de kerk en de godsdienst. In de Libanese situatie is de scheiding tussen kerk en politiek onmogelijk. De uitleg van de huidige spanningen is per definitie politiek. En het is voor de gelovige christen niet altijd eenvoudig om van zijn overtuiging blijk te geven. De politiek heeft jammer genoeg weinig te maken met religieuze motiveringen.

Thom Sicking s.j.
(Redactie van Pokrof)

10 jaar Blagovest-Media

Interview met directeur en filmmaker Nick Goryachkin

In het Orthodoxe Rusland was de positie van de Katholieke Kerk nooit eenvoudig. Het katholicisme wordt geassocieerd met het Westen en vooral met Polen. Russen zijn Orthodox en het katholicisme wordt eigenlijk per definitie als niet-Russisch beschouwd. Toch is de Katholieke Kerk al eeuwenlang met Rusland verbonden en – vooral ten gevolge van de deportaties onder Stalin – over het hele land verspreid. Na het herstel van de godsdienstvrijheid in 1990 heeft de katholieke kerk haar structuren verder ontwikkeld. Dat ging moeizaam en met de nodige spanningen gepaard. In 2002 heeft de H. Stoel – tot ergernis van het Moskouse patriarchaat – in Rusland vier bisdommen opgericht: het aartsbisdom Moskou en de bisdommen Saratov, Irkoetsk en Novosibirsk. Sinds het aantreden van paus Benedictus XVI in 2005 zijn de betrekkingen tussen Moskou en Rome aan het verbeteren. Er wordt gezinspeeld op een ontmoeting tussen de paus en de patriarch van Moskou later dit jaar.

Nick Goryachkin in zijn tuin in Brussel.
(Foto: G. van Dartel)

Nick Goryachkin, journalist en directeur van Blagovest-Media, heeft grote verwachtingen van deze ontmoeting tussen paus Benedictus XVI en patriarch Aleksij II. Volgens welingelichte bronnen kan het bijna niet meer mis gaan. Het zou een belangrijke stap zijn in de toenadering tussen de Katholieke en Orthodoxe Kerk. Goryachkin, woonachtig in Brussel, maar veelal op reis en dagelijks in contact met de kantoren van Blagovest-Media in Moskou en St.-Petersburg, maakte in 2007 een documentaire over de nieuwe paus. Paus Benedictus ontving Goryachkin in juli 2007 voor een persoonlijke audiëntie in Castel Gandolfo. Met deze film wil hij bijdragen aan een meer objectief beeld van de paus en de Katholieke Kerk in Rusland. De film is gemaakt op basis van archiefmateriaal en interviews met onder andere de priester Georg Ratzinger, de oudere broer van paus Benedictus. “De medewerking van Georg Ratzinger die alle interviews afhoudt, was heel bijzonder. ‘Ik geef geen interviews’, was aanvankelijk zijn antwoord. Maar voor Rusland maakte hij een uitzondering. Na afloop van het interview rinkelde de telefoon. De BBC aan de lijn met de vraag om een interview. ‘U weet

toch' klonk het ferm, 'ik geef geen interviews' ". Het chronisch gebrek aan financiële middelen wordt gecompenseerd door goede contacten zowel in het Vaticaan als in het Moskouse patriarchaat en door een groot godsvertrouwen. "Het is wonderlijk te ontdekken hoe de dingen werken. Als je vanuit je hart voor het goede werkt, dan zorgt God altijd voor je." Met die instelling maakte Goryachkin sinds 1995 al 18 documentaires over diverse aspecten van het kerkelijk leven.

Częstochowa

Blagovest-Media viert dit jaar zijn tienjarig jubileum. De organisatie werd opgericht in 1998 als de Russische afdeling van het internationale Katholieke Radio en Televisie Netwerk (CRTN), een initiatief uit 1991 van Kerk in Nood. Goryachkin, zelf Orthodox, was er vanaf het begin actief bij betrokken. "Op aandringen van mijn vrouw zijn we in juli 1991 naar de bijeenkomst van de Wereld Jongeren Dagen gegaan in Częstochowa. Ik was journalist en was hoofd van de afdeling cultuur. Ik volgde de religieuze ontwikkelingen en ben daar in mijn functie naar toe gegaan. Er waren meer dan 100.000 jongeren uit de voormalige Sovjet-republieken naar Polen gekomen. De kennismaking met de katholieke kerk in Częstochowa heb ik beleefd als een bekering. De vreugde van het geloof en de ervaring van eenheid had ik nooit eerder zo ervaren. Daar zijn mijn contacten met katholieken gelegd. Daaruit is het werk voor Blagovest-Media voortgekomen. In de jaren negentig werkte ik samen met Viktor Tarassewitz, één van de meest vooraanstaande katholieke persoonlijkheden uit Moskou die in 2002 op reis in Polen werd overvallen en vermoord. Verbondenheid in geloof en hechte vriendschap vormen de basis van de samenwerking in Blagovest-Media. Het is de enige interdenominatiele media-organisatie in Rusland", vertelt Goryachkin niet zonder trots.

Orthodox

Blagovest-Media maakt in eerste instantie documentaires voor de Russische televisie. Naast het landelijke net zijn er in Rusland nog 13 regionale zenders. Voor de promotie van de films bij Russische TV-zenders is steun van de Orthodoxe Kerk onontbeerlijk. De bisschoppen hebben veel invloed op de keuze van religieuze programma's door de televisiestations, vertelt Goryachkin. Volgens president Poetin kan al-

leen de kerk de waarden overeind houden. De samenwerking van Blagovest-Media met de Orthodoxe Kerk verloopt steeds beter. Met zijn film uit 2003 over een Orthodoxe priester die de zorg voor 53 wezen op zich neemt in een kleine stad in de Oeral, won Goryachkin de Patriarch Aleksej-prijs. Dezelfde film werd ook onderscheiden op een internationaal katholiek filmfestival in het Poolse Niepoklinanow. Opmerkelijk is ook een andere film uit 2003 waarin een Orthodoxe priester een pelgrimage onderneemt naar Rome en als gids optreedt en Orthodoxe gelovigen de schatten laat zien van de ongedeelde kerk. Internationaal trok zijn film over het leven van de in 1990 vermoorde vader Alexander Menj de meeste aandacht (zie Pokrof (2003) 4,18-19). Op het internationale filmfestival van Trente in 2002 won de film de prijs voor oecumene en interreligieuze dialoog. De film is in vele landen op televisie uitgezonden, in België door de KRTO.

Ondanks de moeizame betrekkingen tussen Rome en Moskou is Goryachkin ervan overtuigd dat een fundamentele eenheid beide kerken verbindt. Hij ervaart dat heel persoonlijk. "In mijn hart leven de beide kerken samen." Op zijn vele reizen door Rusland heeft hij een goed beeld gekregen van de opvattingen van priesters en gelovigen. "Er is veel onwetendheid met betrekking tot de Katholieke Kerk. Mensen weten

Films van Blagovest-Media

Nick Goryachkin maakte sinds 1995 achttien documentaires. Zijn bekendste films zijn:

- **Holy Trinity Alexander-Nevsky Lavra** over één van de grootste Russische kloosters (2001);
- **On the way to the Church. Life and Fate of Fr. Alexander Mien** (2001);
- **Orthodox Rome. Invitation to pilgrimage** (2003);
- **Open the Doors of Mercy to us** (2003);
- **I have come to save the sinners not the righteous** (2004); en
- **One day I shall understand love** (2005).

De film Pope Benedict XVI zal naar verwachting in 2008 beschikbaar komen.

Voor meer informatie over de films van Blagovest-Media: goryachkin@peterlink.ru

Catherine Doherty, stichteres van het Madonna-Huis in Ontario (Canada).

wie paus Johannes Paulus II is, maar kennen de grote heiligen uit de Westerse traditie zoals Benedictus en Franciscus nauwelijks. De taak van Blagovest-Media is om Russen daarover te informeren, zodat ze zelf een oordeel kunnen vormen." Goryachkin is daarover hoopvol gestemd. "In de harten van de mensen zijn er geen tegenstellingen tussen Orthodoxen en katholieken. Die tegenstellingen zijn er op het niveau van de sociale instituties en de geschiedenis. Een aardig voorbeeld is het verhaal van de bekende Franse jezuïet Philippe Bouré die in 1993 op 85-jarige leeftijd met de trein door Rusland reisde. Een reiziger vroeg hem naar de betekenis van de afkorting 'sj'. De Russische reactie op de uitleg was 'wij behoren toch allemaal tot de gemeenschap van Jezus'."

Catherine Doherty

Als zijn mooiste film tot dusver beschouwt hij de film 'One day I shall understand love' over het Madonna-Huis en het leven van Catherine de Hueck Doherty. Deze bijzondere vrouw Ekaterina Kolyshkina ('meisjesnaam') van adellijke komaf die na de Russische revolutie op wonderbaarlijke wijze aan de bolsjewieken ontsnapte, vluchtte naar Engeland waar ze zich bekeerde tot de Katholieke Kerk. Ze vertrok van Engeland naar Amerika waar ze trouwde met de beroemde journalist Eddy Doherty. In 1947 stichtte ze samen met haar man in de bossen van Ontario (Canada) het Madonna-Huis, een gemeenschap van gebed en geloof in de Orthodoxe traditie die inmiddels tot een internationale gemeenschap is uitgegroeid. Goryachkin bezocht het Madonna-Huis in 1997 voor een retraite maar geenszins met de bedoeling er een film over te maken. De ontmoetingen maakten hem duidelijk dat hier voor hem een belangrijke taak lag. Hoewel de financiering voor het maken van de film binnen een jaar rond was, duurde het tot 2005 voordat hij de film wist af te ronden. "Het is een poëtische film geworden waarin drie lagen te onderscheiden zijn. Op basis van archiefmateriaal wordt het leven en de missie van Catherine Doherty in beeld gebracht. De film geeft ook een beeld van het leven in de gemeenschap tijdens de Goede Week. Ten derde is de film een parabel over het leven van een mens op aarde." Goryachkin noemt Catherine Doherty een van de meest prominente vrouwen van de 20e eeuw en vergelijkbaar met Franciscus. "Maar Rusland kent haar niet en wil haar niet kennen. Maar duizenden mensen in het Westen hebben Rusland en de Russische spiritualiteit en Orthodoxie dankzij haar leren kennen."

Een nieuw project waar Goryachkin veel van verwacht en waarmee hij dit jaar wil beginnen is een documentaire over de geschiedenis van de ongedeelde Kerk uit het eerste millennium. "We hebben als christenen zoveel gemeenschappelijk. In deze film wil ik laten zien wat de kerken van Oost en West verenigt. Dat is heel veel en maar weinig bekend. Onze missie is het overwinnen van de onwetendheid. Elk project is een avontuur waarbij we allerlei problemen moeten overwinnen. Maar we hebben een goede producer." Goryachkin kijkt lachend naar boven en heeft er vertrouwen in dat het ook met zijn nieuwe film weer goed zal komen.

Geert van Dartel

Moeder Maria Skobtsova

Een heilige van de open deur

Elizaveta Pilenko, de toekomstige heilige Maria van Parijs, werd geboren in 1891 in de Letse stad Riga, destijds horend tot het Russische Rijk. Ze groeide op in Zuid-Rusland vlak bij de stad Anapa aan de Zwarte Zee. Tijdens de burgeroorlog van 1917 wordt zij tot burgemeester van Anapa benoemd. Het leven van haar gezin blijkt er echter niet veilig. Na een lange, moeilijke reis bereiken zij uiteindelijk Parijs, waar Elizaveta na de scheiding van haar man religieuze wordt. De rest van haar leven zal zij zich, als Moeder Maria, toewijden op de zorg voor de armen in Parijs, totdat zij in de Tweede Wereldoorlog gevangengenomen wordt en in kamp Ravensbrück overlijdt.

Moeder Maria Skobtsova. Zij stichtte een nieuw type gemeenschap, "half monastiek, half broederlijk".
(Foto: www.incommunion.org)

Onder familie en vrienden was Elizaveta Pilenko bekend als Liza. Een tijd lang was haar vader burgemeester van Anapa. Van moeders zijde stamde Liza af van de laatste gouverneur van de Bastille in Parijs, de stad waar ze later als vluchteling zou wonen. Haar ouders waren godvruchtige Orthodoxe christenen. Hun geloof droeg bij aan het vormen van de waarden van hun dochter, haar gevoeligheden en doelen. Haar vader stierf toen ze veertien was. Dit maakte haar zo overtuigd dat ze een tijdlang niet meer in God geloofde.

Sint-Petersburg

Toen Liza vijftien jaar was, verhuisde de familie naar Sint-Petersburg. Liza bevond zich in het politieke en culturele centrum van het land, tevens een broeinest van revolutionaire ideeën en verbanden. Zoals zoveel anderen in die tijd voelde zij zich aangetrokken tot groepen die radicale sociale verandering voorstonden, maar vond dat de mensen die eindeloos over verandering spraken, in feite erg weinig deden om hun naasten te helpen. Niemand die zij kende gaf feitelijk zijn leven voor anderen. "Mijn geest verlangde ernaar me aan heroïsche daden te verbinden, zelfs om daarin op te gaan en de onrechtvaardigheid in de wereld te bestrijden", zei ze. Beetje bij beetje werd Liza weer aangetrokken tot het geloof waarvan zij dacht dat zij het achter zich had gelaten na de dood van haar vader. Zij bad en ze las het Evangelie en de heiligenlevens. Het leek haar dat de werkelijke behoefte van de mensen niet uitging naar revolutionaire ideeën, maar naar het leven in Christus. In 1910 trouwde Liza. Dat huwelijk, waarin haar eerst dochter werd geboren, duurde maar drie jaar.

Burgemeester van Anapa

Liza was in 1917 in Sint-Petersburg toen een communistische revolutionaire beweging onder

leiding van Lenin de Russische regering omverwierp. Terwijl de burgeroorlog in Rusland woedde, werd Liza benoemd tot burgemeester van Anapa. Zij hoopte de essentiële diensten van de stad draaiende te kunnen houden en iedereen te beschermen die gevaar liep geëxecuteerd te worden. Maar toen de frontlijn van de burgeroorlog zich op en neer over Anapa heen bewoog, liep haar leven opnieuw gevaar. Hertrouwd met Daniël Skobtsov, een leraar, realiseerden zij en haar man zich dat hun enige hoop bestond in een ontsnapping naar het westen. Een lange en moeilijke reis bracht hen eerst naar Georgië, vervolgens naar Istanboel, daarna naar Joegoslavië en tenslotte naar Parijs, waar zij in 1923 aankwamen. Het had hun drie jaar gekost. Gedurende rustperiodes op de route waren nog twee kinderen geboren.

Parijs

In Parijs werd Liza actief in de *Christelijke Beweging van Russische Studenten*, een Orthodoxe vereniging ten dienste van Russen. Deze waren veelal zonder een cent op zak in Frankrijk aangekomen en leefden in uitzichtloze armoede. In de strenge winter van 1926 kreeg iedereen van Liza's gezin griep. Ze werden allemaal beter, behalve Liza's dochter Nastia, die met de dag magerder werd. Haar dood na een maand in het ziekenhuis te hebben gelegen, betekende een keerpunt in Liza's leven. Het werd haar duidelijk dat zij de rest van haar leven moest toewijden aan Christus' gebod 'Heb elkaar lief!'. Ze voelde zich geroepen "een moeder te worden voor allen die moederlijke zorg, ondersteuning of bescherming nodig hadden." In 1930 werd Liza benoemd tot reizend secretaris van de *Christelijke Beweging van Russische Studenten*, werk waardoor zij dagelijks in contact kwam met Russische vluchtelingen in de steden en dorpen in heel Frankrijk.

Moeder Maria

Liza begon na te denken over een nieuw type gemeenschap, "half monastiek en half broederlijk", waarin spiritueel leven verbonden zou worden met de dienst aan de behoeftigen, en kon laten zien "dat een vrije Kerk wonderen kan verrichten." Zij was gaan beseffen dat Christus aanwezig is in de geringste persoon. "Wij moeten het lichaam van onze naaste met meer zorg behandelen dan ons eigen lichaam", schreef zij. Haar bisschop, metropoliet Evlogij, die zich ervan bewust was dat Liza's huwelijk

Een icoon geschilderd in 2006 door Patricia Fostiropoulis in Londen. De icoon hangt in een Orthodoxe parochie in Lewes, Sussex, Engeland. (Foto: www.incommunion.org)

was gestrand, was de eerste die Liza attent maakte op de mogelijkheid moniale te worden. Niet een moniale die ver weg van de wereld en zijn problemen zou leven, maar midden in Parijs - om mensen te helpen die niemand hebben om zich tot te wenden. In 1932 werd Liza geprotest. Voor de rest van haar leven zou zij bekend staan als Moeder Maria. Vanaf begin af aan was het Moeder Maria's bedoeling "het leven te delen met armen en zwervers". Haar credo was: "Ieder mens is beeld van de God die mens is geworden in deze wereld." Met deze erkenning ontstond de behoefte om in ieder mens "het beeld van God te vereren". Het was een verre van gemakkelijk leven. Vaak was er geldgebrek aan het einde van de dag, maar de volgende ochtend bleken er dan weer één of meerdere donaties te zijn. In 1939 zond metropoliet Evlogij een priester naar de rue de Lourmel om Moeder Maria te ondersteunen. Vader Dimitri Klépinin, toen 35 jaar oud, was een diepgelovig man, iemand van weinig woorden, zeer bescheiden, die een werkelijk deelgenoot van Moeder Maria bleek te zijn. Onder de overige helpers van Moeder Maria bevond zich ook haar zoon Yuri.

Tweede Wereldoorlog

De laatste fase van Moeder Maria's leven was een reeks reacties op de Tweede Wereldoorlog en de Duitse bezetting van Frankrijk. Parijs viel op 14 juni 1940. Russische vluchtelingen waren onder anderen bijzonder doelwit van de Duitse bezetter. In juni 1941 werd een duizendtal Russen gevangen genomen, inclusief enkele naaste vrienden en medewerkers van Moeder Maria en vader Dimitri.

Begin 1942 begonnen joden aan te kloppen bij de rue de Lourmel. Zij vroegen vader Dimitri of hij doopbewijzen voor hen kon regelen. Het antwoord was altijd 'ja'. Met deze doopbewijzen hoopten zij de straf van de bezetter te ontlopen voor het feit dat zij joods waren. In juli kwam dan de massa-arrestatie van 12.884 joden. Bijna 7000 joden (tweederde van hen kinderen) werden naar het Vélodrome d'Hiver gebracht, een stadion voor wielervedstrijden niet ver van de rue de Lourmel. Nadat zij daar vijf dagen waren vastgehouden, werden zij tenslotte naar een van de beruchtste concentratiekampen gestuurd, Auschwitz. Weinigen overleefden dit.

Moeder Maria had haar monastiek habijt vaak als een groot voordeel in haar werk gezien. Nu opende het voor haar de deuren tot het stadion. Zij kon er drie dagen werken en probeerde er de kinderen en hun ouders te troosten en het voedsel dat ze mee kon brengen uit te delen. Het lukte haar zelfs een paar kinderen te redden door de hulp in te roepen van vuilnismanen die hen in hun vuilnisbakken naar buiten smokkelden, totdat de nazi's haar de toegang tot het stadion ontzegden.

Ravensbrück

Vroeg in 1943 vond de lang verwachte gebeurtenis plaats: Moeder Maria, Yuri en vader Dimitri werden gearresteerd en vrijwel meteen naar een concentratiekamp gestuurd, het eerste van een reeks die zou volgen. Yuri en vader Dimitri eindigden in kamp Dora. Beiden stierven daar begin 1944.

Moeder Maria werd op een verzegelde veewagen naar het kamp Ravensbrück in Duitsland getransporteerd, waar ze twee jaar overleefde. Het lukte haar de medegevangenen te ondersteunen en maakte een geborduurde icoon van de Moeder Gods die een kruis in handen hield dat haar gekruisigde Zoon droeg.

Een medegevangene herinnert zich dat Moeder Maria "nooit teneergeslagen was, nooit. Ze was altijd opgewekt, echt vrolijk. Ze kon het met

iedereen goed vinden. Zij was zo iemand die nooit onderscheid maakte tussen mensen, van welke politieke of godsdienstige opvatting ze ook waren."

In maart 1945 was Moeder Maria's toestand kritiek. Ze moest zich te ruste leggen tussen de appels door en kon amper nog spreken. Haar gezicht vertoonde, zo herinnert een vriend zich, "intens innerlijk lijden. Het droeg al de tekenen van de dood. Desondanks klaagde Moeder Maria niet. Ze hield haar ogen dicht en leek in een voortdurende staat van gebed."

De laatste dag van haar leven was de dag voor Pasen. Het granaatvuur van het naderende Russische leger was in de verte te horen.

Herinnering

Al snel verschenen er na de Tweede Wereldoorlog essays en boeken over Moeder Maria, in het Frans en het Russisch. Twee biografieën werden in het Engels gepubliceerd; beetje bij beetje kwamen haar essays beschikbaar in diverse talen, onlangs nog in het Engels.

Op 1 en 2 mei 2004 werden Moeder Maria, haar zoon Yuri, vader Dimitri Klépinin en haar vriend en medewerker Ilya Fondaminsky officieel heilig verklaard in de Sint-Alexander Nevskijkathedraal in Parijs. De Heilige Synode van het patriarchaat Constantinopel stelde 20 juli als de dag vast waarop ze herdacht zou worden. De inmiddels overleden rooms-katholieke aartsbisschop van Parijs, Jean-Marie Cardinal Lustiger, een joodse bekeerling tot het christendom, was onder de aanwezigen bij de heiligverklaring in 2004. Hij zorgde er naderhand voor dat de heilige Maria en zij die met haar verheerlijkt waren, door de katholieken van het aartsbisdom Parijs ook op 20 juli herdacht zouden worden.

Jim Forest

Jim Forest is secretaris van de Orthodox Peace Fellowship, schrijver en redacteur. Hij is lid van de Orthodoxe parochie St. Nikolaas van Myra (Amsterdam)

Leessuggestie:

- J. Forest, *Silent as a Stone: Mother Maria of Paris and the Trash Can Rescue*, St. Vladimir's Seminary Press 2007.
- H. Arjakovsky-Klépinin (ed.), *Mother Maria Skobtsova: Essential Writings*, Orbis 2003
- S. Hackel, *Pearl of Great Price: a biography of Mother Maria Skobtsova*, St. Vladimir's Seminary Press, nieuwe druk 2007.
- Website van de Orthodox Peace Fellowship, voor een belangrijk deel gewijd aan Moeder Maria Skobtsova: <http://incommunion.org/contents/mother-maria>

[Vertaald uit het Engels door de redactie]

Het Feest van de Verkondiging van de Heer

Begin 14e eeuw. Ohrid, iconengalerij van de Sint Clemenskerk.

Het feest van de verkondiging van de Heer, ofwel de annunciatie, wordt elk jaar gevierd op 25 maart in Oost en West. Het is een feest met oude kaarten. Het gedenkt de verkondiging van de aartsengel Gabriël aan Maria dat de verlosser van de wereld via haar schoot in de wereld zal komen. In het westen staat het bekend als Maria Boodschap. Echter, dit feest heeft vooral een christologische klankkleur, omdat het in dienst staat van de verlossing die Christus brengt. Vandaar dat het Oosten liever spreekt van het feest van de verkondiging van de Heer.

Het feest viert een dubbele beweging. De beweging van God naar de mens: een goddelijk initiatief waarbij Gods Woord vlees wordt als het begin van onze verlossing. En het viert de beweging van de mens naar God: de mens Maria aanvaardt haar roeping. Dus God verkoos haar, en zij verkoos Gods verlossende toewending te volgen.

Wortels van het feest

Reeds vanaf het begin van de vijfde eeuw werd het feest in de liturgie breed ingevoerd. Dit gebeurde onder invloed van de Theotokos-strijd. Het concilie van Efeze (431) kende de titel theotokos (Grieks voor 'zij die God heeft gebaard') toe aan Maria. Het concilie concludeert: Maria is meer dan moeder van Christus, ze is moeder van God. Maria's maagdelijke moederschap werd vervol-

gens in de liturgie herdacht, als de menselijke kant van de menswording, het verheugende begin van onze verlossing.

Interessant is dat de datum van het feest iets zegt over de inhoud van het feest. In het eens machtige Byzantium werd het eerst nog als onderdeel van het feest van de theotokos op 18 december gevierd. Echter verschillende opvattingen over wanneer het feest gevierd moest worden spelen in de zesde en zevende eeuw nog door elkaar heen. Het Oosten streed er doorgaans voor om het feest principieel aan het feest van Epifanie te koppelen. Dat zien we nu nog terug in de inhoud als getekend door een adventskarakter: verheug u! Onder invloed van het Westen, met zijn voorkeur voor een historisch kloppende indeling, is het feest in Oost en West uiteindelijk geplaatst op 25 maart, precies 9 maanden voor het feest van de geboorte van de Heer op 25 december. Toch liet het Oosten zich niet zomaar vangen in 'historische nauwkeurigheden'. Het koos voor een poëtische omraming van 25 maart. Er is een dag van voorvreugde op 24 maart en een 'afterparty' op 26 maart. Want dan heeft de engel Gabriël zijn eigen feest. Overgrote adventsvreugde is niet te vangen in één dag lijkt het Oosten ons te zeggen. Ook het Westen beseft dat, wanneer de tijd van vasten en boete doorbroken wordt door de 25e maart met de bevreedende komst van Gabriël: 'Verheug u...!'¹

Bijbelse achtergrond

Het verhaal van het feest van de verkondiging wordt theologisch begeleid door Lucas 1, 26-39. De aartsengel Gabriël komt naar Maria met de woorden: 'Verheug u, begenadigde, de Heer is met u.' Maria stond perplex en dacht na over wat dit wel niet te betekenen zou hebben. De engel zei tot Maria: 'U zult zwanger worden en een zoon baren, die u de naam Jezus moet geven.' Maria echter raakte eerder bevreesd dan overtuigd. Daarop stelde de engel haar gerust en sprak over haar nicht Elisabeth, die evenals zij iets wonderlijks zou mee maken. Elisabeth zou midde in haar ouderdom een zoon ontvangen, Johannes de Doper. Maria zou gewoon een kind ontvangen op jonge leeftijd. Maar het was niet zo gewoon dat ze niet getrouwd was. Dat bracht haar leven in de gevarezone. Zwanger worden zonder een man was een heikel wonder: 'de heilige Geest zal over u komen'. Na een grondige dialoog zegt Maria moedig ja op een onoverzichtelijk avontuur: 'Zie hier de dienares van de Heer, mij geschiede naar uw woord.'

1. Gabriël verkondigt het goede nieuws van de komst van Christus.

2. De maagd Maria is verkozen de moeder van God te worden.

Betekenis van de feesticoon

De icoon straalt van adventsvreugde die de verkondiging teweeg brengt. Het is een icoon met heldere kleuren, die de aartsengel Gabriël afbeeldt (1) en de maagd Maria (2). Maria zit; ze is statisch afgebeeld. Dat duidt op haar receptiviteit. Gabriël is iemand met een zwaarwegende boodschap: God zal mens worden en Maria wordt moeder van God. Hij is de boodschapper met in zijn linkerhand een bodestaf, gehuld in de kleding van een heraut. Maria draagt een purperrood kleed bovenop haar blauwe onderkleed. Het blauw

van de mens Maria wordt bekleed met purper, de keizerlijke goddelijke kleur. Zo symboliseert zij verlossing als een gehuld worden in goddelijk leven door de Geest.

¹ Is echter de Goede Week gekomen dan mag daar voor het op orde gerichte Westen geen ander geluid meer tussenkomen. Mocht het feest van de Verkondiging dus in de Goede Week vallen of in het paasoctaaf (week na Pasen) dan verschuift in de Romeinse ritus het feest naar de maandag volgend op het paasoctaaf (maandag na Beloken Pasen). De heilspoëzie van Oosten verstaat echter de kunst van het én-én denken. Het inbrekende 'Verheug u...!' van Gabriël, het begin van de verlossing, mag er radicaal samenklinken naast de op voltooiing gerichte heilsgebeurtenissen van Pasen.

3. Gabriël in een heilige haast om zegg aan.

4. De rechterhand van de aartsengel het goede nieuws te delen.

De aartsengel Gabriël is in een onstuitbare dynamiek verwickeld. Hij is niet van hier. Hij lijkt bevangen door een heilige haast en is één en al beweging namens de Geest. Zijn kleding wappert, er waait een herscheppende wind(3). Het gebaar van zijn rechterhand staat voor de zegening die de 'hand Gods' brengt. Tevens staat het voor zijn spreken: 'Verheug u, begenadigde, de Heer is met u' (Lc. 1, 28). En misschien wil hij er zelfs wel mee aanwijzen: jij bent het, de gezegende onder de vrouwen, zoals Elisabeth later zal zeggen (4).

Maria zit op een verhoogde zetel. Ze troont als vrouwe wijsheid op een purperen kussen zoals eens de wijze koning Salomo deed. Haar gracieuze wijsheid onderstreep haar waardigheid als moeder Gods. Zelfs haar voeten worden verheven door een voetbank, terwijl de engel de aarde nog even aanraakt. Dit geeft aan dat Maria als moeder van God verheven is boven Gabriël. In haar linkerhand houdt zij een spoel vast. Als godsvruchtige vrouw was haar de bijzondere eer te beurt gevallen om het purper te spinnen waaruit het voorhangsel van de tempel wordt geweven (5).

5. In haar linkerhand houdt ze een spoel met purperdraad.

6. Maria opent haar rechterhand.

Maria's rechterhand staat open (6). Wat dat betekent is niet eenduidig. Een open hand is kenmerkend voor de getuigen van een theofanie, een veelvoorkomend handgebaar bij de geboorte van Christus. Bij haar duidt het op het moment dat zich de menswording aan haar openbaart. Mogelijk is het een beginnende orante-houding, zoals deze volledig aanwezig is bij de moeder Gods-icoon die van de menswording spreekt. Wellicht is het ook een gebaar van begroeting vermengd met gereserveerde verbazing: 'hoe zal het gebeuren, daar ik geen man beken?' Of zwijgt ze al... met haar rechterhand voor haar borst, om deze uitverkiezing ingetogen te aanvaarden?

Stefan Schevers

Stefan Schevers is rooms-katholiek theoloog

Kunst en geloof doorheen de tijd 1

Principes en wortels van de Roemeense kerkmuziek

De Roemeense kerkmuziek is van een grote schoonheid. Met name de muzică psaltică, met haar traditionele Byzantijnse melodieën, heeft een grote impact op de luisteraar en de bidder. Dr Dan Sandu is Roemeens-orthodox priester en docent theologie aan de Theologische Faculteit in Iași, Noord-Oost-Roemenië. In zijn Nicolaaskerk zingt onder zijn verantwoordelijkheid het Mira-koor. Mannelijke en vrouwelijke zangers, die de muzică psaltică maar ook andere Roemeense kerkmuziek vertolken. Onderstaand artikel over de basis en oorsprong van de Roemeense

Een orthodoxe moniale bespeelt de toacă als oproep tot gebed.
(Foto: Archief D. Sandu)

kerkmuziek is het eerste in een reeks van twee, een bewerking van een lezing die vader Dan enige tijd terug voor de A. A.

Brediusstichting te Hernen hield. (In het tweede artikel in de volgende Pokrof zal nader worden ingegaan op de Roemeense kerkmuziek zelf.)

Volgens een oude traditie sprak God tot Adam in de Hof van Eden met zo'n harmonieuze en zoete stem dat deze laatste het daarna nooit meer heeft vergeten. Sinds Adam hebben alle mensen gepoogd die harmonie op het spoor te komen en zich door zang tot God te richten - de ultieme vorm van spirituele verheffing.

Wellicht hierom is door alle mensen het geloof in God uitgedrukt in zang. Op deze manier werd stem gegeven aan hun eeuwigheidsverlangen, hun dagelijkse zorgen en hun hoop op een betere toekomst.

Woord, beeld, smaak

De kerk waartoe ik behoor, de Roemeens Orthodoxe Kerk, deelt in het leven van de drie-e-nig God op drie manieren: 1. door het woord: gezongen of gelezen, 2. door afbeeldingen: bidden met iconen, en 3. door het smaken: de heilige Eucharistie. Het woord wordt 'gepsalmodieerd' (Eng. *chanted*) en roept een verrukking op die de gewijde muziek heeft verheven tot

onovertroffen stilistische hoogten. Het vroegste Orthodoxe geloofsondericht werd verbreid via zang. Door te zingen leer je de teksten op een gemakkelijke manier, ieders ziel wordt er diep door geraakt. Net als iconen 'vensters op de hemel' zijn, kan kerkmuziek 'zang der engelen' worden genoemd. Zangers zijn altijd geassocieerd met engelen die Christus' Blijde Boodschap verkondigen. En tijdens de Goddelijke Liturgie voegen de gelovigen zich bij de engelscharen die "onzichtbaar zingen en bidden" (Orthodox liturgikon). De Orthodoxie is niet alleen een 'Kerk van het Woord', maar bezit ook een mystieke component in haar muziek en in haar theologie van de 'ongeschapen energieën', die hun bron in Gods eigen wezen hebben.

Aan gevoelens die je niet makkelijk in woorden uitdrukt, kan expressie worden gegeven door kerkelijke kunst: iconen, poëzie en hymnen. Geloof wordt niet expliciet gemaakt door uitputtend geredeneer, maar op een natuurlijke manier 'geleefd' in kunst. Gewijde muziek verschilt van podiummuziek. Ze bedient geen individuele gevoelens, maar scheidt gemeenschap. In de schouwburg zitten mensen zonder elkaar te kennen; ze

'consumeren' muziek; in de kerk is het de rol van muziek mensen om te vormen tot een eucharistisch lichaam en te doen delen in hun onderlinge communio als broeders en zusters, kinderen van God die de Vader van allen is.

Kom bidden!

Liturgie begint in elke gemeenschap met een oproep: de oproep tot gebed, die krachtig en aansporend moet zijn. Van oudsher gebeurde deze oproep met een origineel instrument, *toacă of simandron* geheten De *toacă*, een lange houten plank waarop men ritmisch met hamers slaat, wordt in Oosterse kerken naast klokken gebruikt, maar is wel een veel ouder instrument in de kerk. Er zijn twee soorten: één die je in de linkerhand houdt, terwijl je er met de rechterhand met een hamer op slaat, en een tweede die in een toren of bij een kerk hangt en die met twee hamers wordt bespeeld. Om er geluid mee te maken moet de *toacă* in

balans zijn. *Toacă's* hebben allerlei vormen. De losse *toacă* kan 1 meter 80 lang zijn, is smal met nog een verenging in het midden om haar in evenwicht te houden en heeft soms gaten in de uiteinden voor een betere resonantie. De hangende kan lang en dik zijn, van metaal of hout of met metalen spijkers in het hout.

Sommige hebben een exotische uitleg van de *toacă*: ze zou de vampieren in de buurt van kerken en kloosters afschrikken en op afstand houden. Het ritme van de *toacă* kondigt de gebedsuren in een Orthodoxe geloofsgemeenschap aan, maar ook bruiloften, sociale bijeenkomsten, noodsituaties of om het even welke bijzondere situatie waarnaar men mensen hoog in de bergen of ver weg wil oproepen.

De *toacă* is in wezen een ander soort klok. Ze

werd in het bijzonder gebruikt na de Byzantijnse tijd, toen klokkenluiden verboden was (onder de islamitische Osmanen, red.) of klokken - van metaal! - simpelweg te duur waren, in tegenstelling tot hout. Zelfs als er klokken waren, waren die niet altijd geëigend voor een bepaalde gelegenheid. *Toacă's* werden soms om protocollaire redenen in plaats van klokken gebruikt, soms ook samen met klokken. Het *toacă*-spel is een beaming van

het leven vanwege de prachtige muzikale effecten, heerlijk om naar te luisteren en van te genieten, van welke geloofsrichting of levensbeschouwing we ook zijn. Dit soort instrumenten en de tradities eromheen hebben iets 'vierends' en kunnen mensen geestelijk verheffen. Als iemand de *toacă* bespeelt, klaren mensen op en genieten ze ervan.

De menselijke *toacă*

De kerk in Iași waar het Mira-koor thuis is heeft geen omsloten ruimte meer, te wijten aan de moeilijke periode van de communistische onderdrukking. In het verleden was deze kerk ommuurd, had ze een prachtige klokkentoren en cellen voor de kerkelijke staf en incidentele pelgrims. Alleen het kerkgebouw staat er nu nog! Om die reden is de enige *toacă* in deze kerk de menselijke stem. Door zang geven de koorleden uiting aan vreugde en verdriet; een voortdurende uitnodiging tot gebed of tot delen in

Enkele hymnendichters uit de Byzantijnse periode

Romanos de Melode (6e eeuw)
Andreas van Kreta (7e-8e eeuw)
Johannes van Damascus (8e eeuw)
Cosmas ('de Melode') van Maiouma (8e eeuw)
Theodorus van Stoudion (8e-9e eeuw)
Jozef ('de Hymnograaf') van Stoudion (8e-9e eeuw)

het kerkelijk leven. Ze zingen muziek van hoogstaande esthetische, theologische en catechetische waarde. Die muziek is zowel mooi als moeilijk. In de liturgie speelt de muziek de rol van gebed; ze wordt gebed. Ze heeft geen groot gewicht noch krachtige instrumentele klanken (Orthodoxen gebruiken geen muziekinstrumenten in de kerk), maar bezit eerder zachtmoedigheid en diepte, iets wat alleen de menselijke stem kan bieden.

Gods Woord zingen

De Kerk heeft die soort muziek gekozen die theologisch en moreel past bij haar missionaire doelstellingen, in het bijzonder de 'psaltische muziek' (muzică psaltică, red.).

Volksliederen, hymnen met ketterse inhoud, theater, popmuziek of trage muziek wees zij af. Voor zowel het scheppen als het uitvoeren van gewijde muziek moet - net als bij iconschilderen - aan enkele basiscriteria worden voldaan: 1. *Spiritualiteit van de tekst* - De tekstinhoud moet spiritueel zijn. Eerst moet een tekst worden gekozen, dan pas de melodie, nooit andersom. Zingen in de kerk heeft een pedagogische functie: het moet een boodschap overbrengen. De bewoording moet niet alleen goed in het gehoor liggen, maar een opbouwende attitude en een vredige sfeer oproepen.

2. *Unicité van de hymne* - Een gewijd lied is uniek in de zin dat zijn muziek - naast de bijbelse of spirituele tekst - niet mag klinken als wereldse muziek. Een hymne 'trans-localiseert' a.h.w. de menselijke geest naar een andere ervaringsdimensie. Om die reden heeft de Orthodoxe kerk nooit gospel-achtige, instrumentele muziek ingevoerd. Gewijde muziek moet alleen voor God worden 'uitgevonden', onder hemelse inspiratie.

3. *Het profiel van de zanger* - Het profiel van de zanger is evenzeer van belang. Hoe spiritueler de componist of vertolker is, des te dieper keert zijn muziek de harten der luisteraars om. De Bijbel zegt dat de zangers in de tempel gereinigd moesten zijn (2 Kron 23: 36). Zingen is het brengen van een offer aan God in zuiverheid des harten.

4. *Effect op de luisteraars* - De uitwerking van de muziek op de toehoorders, daar moet het over gaan. Echte muziek voert de harten tot de erkenning van de relatie met God en tot de boete die de mens moet voelen bij de ontmoeting met Hem. Ze creëert geen emotioneel of artistiek gevoel, maar een besef van *communio*

met de naaste en van aanbidding.

Byzantijnse muziek, een uiterst verfijnde samenstelling

In haar Orthodoxe context kreeg de kerkmuziek een duidelijke gestalte in een proces van eeuwen, te beginnen bij het Byzantijnse Rijk. Daarom werd de kerkmuziek uit die tijd later bekend onder de naam 'Byzantijnse muziek', ook wel simpelweg 'Orthodoxe muziek' gehe-ten. Deze muziek is een synthese, zowel universeel als plaatselijk, en werd vanuit de keizerlijke hoofdstad Constantinopel, het huidige Istanboel, wereldwijd verspreid. Universeel als zij is, claimt ze niet één bepaalde afstamming, zelfs niet vanuit één locale kerk. Ze verenigt neerslagen van oosters leven die verschillende oorsprongen hebben. Het is de enige manier om te begrijpen hoe na de val van Constantinopel in 1453, onder de Osmaanse overheersing, deze muziek bleef bestaan en zich verder ontwikkelde binnen de plaatselijke kerken van Griekenland, Bulgarije en Roemenië.

Fundamenteel aan de Byzantijnse muziek is dat ze alleen vocaal is. De zang is monodisch, dat wil zeggen: gezongen door de gemeenschap in één enkele partij. Haar melodische kleur wordt op die manier de wezenlijke component, waarop ter vermindering van eentonigheid andere elementen worden toegepast, zoals een indrukwekkende tekst, ritmewisselingen, specifieke melodische formules en muzikale versieringen, zo een ideale fusie tussen tekst en muziek creërend.

Deze muziek heeft eigen vormen van hymnen (troparion, kondakion, canon) en een uitermate origineel notensysteem. Dat heeft de laatste tijd veel interesse weten te wekken onder geleerden. Politiek gezien vormt deze muziek het hoofdbestanddeel van de cohesie onder de volken die Constantinopel erkenden als het geestelijke centrum van de Orthodoxie.

Byzantijnse muziek heeft eigen regels van compositie, een wereld die, gaaf in zichzelf, getuigt van uitzonderlijke originaliteit, maar niet gemakkelijk begrepen kan worden vanaf het begin. Ze is nuchter, legt zich niet op door middel van uiterlijke *turn-overs*, maar dringt aan op geestelijk diepte, uitgedrukt in strengheid, innerlijkheid en een monumentaal karakter.

Vader Dan Sandu

[Vertaald uit het Engels door redactie]

Spirituele Jongerenreis naar Syrië

Jeugdig protestants Kloetinge ontmoet christelijke Oriënt

Het zesde-eeuwse klooster Deir Mar Musa (Foto: archief Syrië-reis 2007)

In het Zeeuwse Kloetinge kerkt de Protestantse Gemeente onder leiding van predikant Dirk Neven in de eeuwenoude Geerteskerk. Wie de kerk uit ongeveer 1300 in de dorpskern ziet prijken, wordt even iets gewaar van die geloofsbeweging die christendom heet, van alle plaatsen is, én van alle tijden. Afgelopen najaar (18-29 oktober) togen jongere en ook enige oudere gemeenteleden uit Kloetinge naar een oord met nog veel oudere christelijke wortels: Syrië. Zijn christendom gaat terug op het allereerste begin.

Maar ook nu is het christendom daar nog levend en hoogst actueel. Een van de deelnemers geeft een impressie.

Nadat ik drie jaar geleden, aangetrokken door de rijkdom aan cultuur, oudheidkundige vondsten en de verhalen over de gastvrije manier waarop de lokale bevolking met toeristen omspringt, al een keer alleen kort door Sy-

rië was gereisd, kreeg ik eind oktober 2007 op uitnodiging van ds. Neven van de Geerteskerk te Kloetinge (Zeeland), de mogelijkheid mee te gaan met een door hem georganiseerde jongeren-groepsreis naar Syrië. De rode draad van de reis was voor de jongeren van de deelnemende gemeenten een zoektocht naar het 'heilige' en de ontmoeting met de christelijke gemeenschap in Syrië.

De spirituele momenten van deze Syrië-reis waren vooral gelegen in de ontmoetingen die wij hadden met mensen. Of dit nu geschiedde in de vorm van een dialoog met een geestelijke of de deelname aan een kerkdienst, in de ontmoeting lag toch het zwaartepunt. Vaak hielp ook de omgeving daarbij.

Deir Mar Musa

Zo ontmoetten wij in het zesde-eeuwse klooster van Mar Musa (= Mozes) pater Paolo, overste van een jonge gemeenschap. Alvorens zijn kleine klooster op een rots te kunnen bereiken, moesten wij eerst een stenen trap beklimmen van ongeveer 500 treden. Het bestijgen van de

lange trap biedt de bezoeker een mogelijkheid tot bezinning en tot het loskomen van de kleine alledaagse zaken die een mens afleiden van de vraag wat nu echt belangrijk is. Boven aan de trap dienden we een nauwe toegang en een L-vormige gang van ongeveer een meter hoog te passeren. Het idee hierachter zou zijn dat deze beleving de bezoeker dwingt tot nederigheid tegenover God, hoewel er door de eeuwen heen ook een defensieve gedachte achter deze toegang zal hebben gelegen. Desalniettemin hielp hier de omgeving, niet in de laatste plaats de fresco's in het kerkje, ons om onszelf open te stellen voor een spirituele ervaring. In het gesprek dat wij hadden met vader Paolo vertelde hij over zijn eigen geschiedenis en over de geschiedenis van het klooster.

Missie

Over de missie van het klooster Deir Mar Musa is door de *Fondazione Mediterraneo* een goede toelichting gegeven, die hieronder verkort wordt weergegeven.

Bij het opzetten van het klooster was de eerste prioriteit het herontdekken van het spirituele leven als bestemming. Gebed en contemplatie dienen niet als middelen om een doel te bereiken, maar moeten gezien worden als doel in zichzelf.

De tweede prioriteit was om door middel van eenvoud een pad te vinden om in harmonie met God en de wereld om ons heen te leven. Om dit doel te bereiken zouden mensen de waarde van lichamelijke arbeid moeten kunnen herontdekken, waarbij het lichaam en het materiële een eenheid vormen tegen een achtergrond van gerechtigheid en voldoening.

De derde prioriteit was gastvrijheid. Het klooster zou gezien moeten worden als een ontmoetingsplaats waar mensen elkanders verschillende identiteiten leren kennen zonder hun eigen identiteit te verliezen. Dit betekent dat de gemeenschap van Mar Musa het belang van de oecumene onderstreept zonder de betekenis van de Syrische identiteit en de banden met het katholieke geloof te verliezen.

Met spiritualiteit, eenvoud en gastvrijheid wil Mar Musa volgens de *Fondazione Mediterraneo* een positieve band scheppen tussen christenen en moslims. Dit is een essentieel deel van de missie van de monniken en monialen van Mar Musa. Het is ook met dit doel dat de Arabische taal is gekozen als voertaal en liturgische taal in de kloostergemeenschap, en niet

het Aramees, de oude liturgische taal. Wij zijn slechts een middag in dit klooster geweest. Maar de ontmoeting met pater Paolo was een erg spirituele ervaring. De man verpersoonlijkt de prioriteiten en doelen van het klooster. Hij straalt ook zelf eenvoud, rust en gastvrijheid uit, naast een charisma dat nodig is om een dergelijke gemeenschap te leiden. Het klooster biedt volgens hem een rustpunt en mogelijkheid tot inkeer en staat open voor eenieder, ongeacht religie. Het klooster kan daarmee als een baken van hoop worden gezien in een wereld waarin toenemende verwijdering en polarisering moeten worden weerstaan.

Klooster van de H.Maagd

Een ander spiritueel moment tijdens de reis betrof onze ontmoeting met de abdis in het Heilige Maria-klooster in het stadje Seydnaya. Een oud, Grieks-orthodox klooster, dat teruggaat op de 6e eeuw. Het is een belangrijk christelijk bedevaartoord, waar velen uit verschillende religieuze tradities samenkomen om de icoon van de Heilige Maagd te vereren, die volgens de traditie geschilderd zou zijn door de evangelist Lucas. Ook de abdis ontving ons gastvrij en stelde zich open voor vragen onzerzijds. Voor veel deelnemers aan de reis is haar boodschap bijgebleven voor de jongeren in onze jachtige (West-Europese) maatschappij. Zij deelde mee dat het geen groot probleem was als wij geen tijd hadden om te bidden, nu de kloostergemeenschap dit voor ons doet. In dit klooster bezochten wij de kapel waarin de genoemde icoon wordt bewaard. Voordat wij deze betraden, dienden wij ons voorhoofd met olie aan te raken. Eenmaal in de kleine donkere en louter met kaarslicht verlichte kapel was er voor eenieder een moment om een kaarsje te branden en even in stilte pas op de plaats te maken.

Grieks-orthodoxe kathedraal

Tijdens de reis namen wij ook deel aan de Goddelijke Liturgie in de Grieks-orthodoxe kathedraal van Damascus. Voor iemand met een protestantse achtergrond uit een samenleving waarin de rede de boventoon voert, vergde dit enig inlevingsvermogen. Zo keerde tijdens de eredienst op een gegeven moment de priester zich van de kerkzaal af en werd een groot gordijn dichtgetrokken. Ik moest mijzelf dwingen om mij niet met de vraag bezig te houden wat daar toch achter dat gordijn werd uitge-

spookt en me over te geven aan de rite van de dienst. Daarbij moet direct opgemerkt worden dat een zeer sterk gevoel van eenheid in verscheidenheid overheerste met de christenen die verspreid over het land leven in levende gemeenschappen waar ook nieuwe kloosters en kerken worden gebouwd.

Tell Wardiat

In de ontmoetingen en de diensten vonden we kenmerken van de Grieks-orthodoxe en Oriëntaalse kerken in Syrië terug, waarop wij voorafgaand aan de reis werden gewezen. Zo is een kenmerk dat het 'heilige' enerzijds verheven is en afgebakend en anderzijds benaderbaar, tastbaar en deel van de dagelijkse werkelijkheid. Dit voelden wij ook sterk in onze ontmoeting met de Syrisch-orthodoxe aartsbisschop van Tweestromenland, Eustathius Matta Roham, en de monniken van het Heilige Mariaklooster in Tell Wardiat waar wij een paar nachten in serene rust mochten verblijven. Wij werden daar zeer gastvrij ontvangen. Gedurende ons verblijf werd ons veel verteld over de relatie tussen christenen en moslims en werd ons veel getoond van de activiteiten van de levende (Syrisch-orthodoxe) christelijke gemeenschap in de omgeving. Zo werd ons een in aanbouw zijnde school getoond, de Amal-school, waar aan jongeren met een verschillende religieuze en etnische achtergrond (christelijk, islamitisch, Koerdisch) goed onderwijs aangeboden wordt. Dit met het oog op de toekomst van de verschillende bevolkingsgroepen in deze afgelegen regio, in de nabijheid van het door geweld verscheurde Irak. Gepoogd wordt jongeren te behouden voor de regio. Immers, velen trekken weg naar het Westen, op zoek naar een beter leven, weg van etnische en religieuze spanningen, en met betere economische perspectieven. Ook werden we betrokken bij het culturele leven van de Syrisch-orthodoxen, die hun wortels hebben in het oude, cultuurvolk van de Arameeërs. Zo was er een gezamenlijke lunch met een optreden van een Aramees-folkoristische dansgroep.

Febronia

In een van de kerkjes die ons getoond werden, bevonden zich de restanten van een boom die eerder op de plek had gestaan waar in de 4^e eeuw een martelares, de heilige Febronia van Nisibis, in vlammen is gestorven voor haar geloof in Christus. In de kerk bevinden zich nog

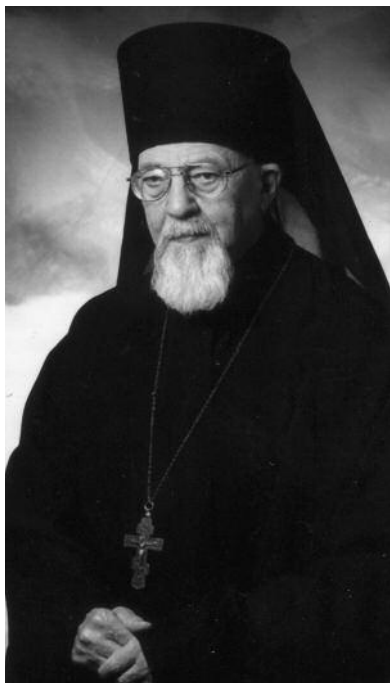

Monnik Afram (= Ephrem) van het Syrisch-orthodoxe klooster in Tell Wardiat met de Zeeuwse vlag in zijn handen. (Foto: archief Syrië-reis 2007)

enkele takken van de boom. Om die takken konden lintjes worden gebonden waarbij een wens kon worden gedaan. Ook wij werden in staat gesteld hieraan deel te nemen.

's Avonds werd een groot diner en afscheidsfeest voor ons georganiseerd. We werden daar op indrukwekkende wijze ontvangen door een jeugd-fanfareorkest. Duidelijk was het grote belang dat werd gehecht aan het contact met en tussen de jongeren. Het levend houden van de christelijk-Arameese gemeenschap is een belangrijke opdracht, zo hebben we gemerkt. Deze opdracht verdient onze steun. We zijn immers één in verscheidenheid.

Jules den Oude

Pater Antonie Vriens, minderbroederkapucijn en voorganger in de katholieke Byzantijnse liturgie, 1924 – 2008.

Vader Antonie «eeuwig gedachtenis»

Pater Antonie Vriens (* 27 december 1924) was een kleurrijke en in zekere zin een tikkeltje zwierige man. Zó ging hij, in alle ernst en eerbied, voor in de Byzantijnse liturgie, die hem zeer dierbaar was. Zó was hij ook in woord en geschrifte naar mensen toe die hem dierbaar waren, met – bewust of onbewust, wie zal het zeggen? – soms een zweem van milde ironie. Daar kon je van genieten en bij tijd en wijle ook bij lachen. Het was een man bij wie je op je gemak voelde, maar die je misschien ook niet altijd kon peilen.

Hij heeft veel betekend, niet in de laatste plaats voor ons tijdschrift Pokrof waarvan hij enkele tientallen jaren een zeer gewaardeerd redactielid en ook scribent is geweest. Tevens willen we hier dankbaar in herinnering roepen dat hij ongeveer tezelfdertijd een trouw bestuurslid is geweest van Aktie en Ontmoeting Oosterse Kerken, één van de voorgangers van de huidige Katholieke Vereniging voor Oecumene die Pokrof uitgeeft.

Vader Antonie overleed op 21 januari 2008 en werd begraven op 25 januari op het kloosterkerkhof van het Kapucijnerklooster te Tilburg, enkele luttele meters verwijderd van de plek waar hij de laatste jaren had gewoond.

‘Heer, behoud hem bij U in eeuwig leven’ (Byzantijnse panahyda).

Redactie Pokrof

(Voor een relatief recent interview met p. Antonie: Pokrof 2005, 3)

Zondag voor de Oosterse Kerken 2008 Christenen van het Heilig Land. Leven tussen uitersten.

Het vluchtelingenkamp Dbayah in Libanon. De fysieke markering tussen het kamp en de gewone Libanese flats spreekt voor zichzelf. (Foto: Kleine Zusters van Nazaret)

In het weekend van 19-20 april 2008 wordt in de parochies de jaarlijkse Zondag voor de Oosterse Kerken gevierd. De Zondag voor de Oosterse Kerken 2008 stelt de christenen van het Heilig Land, Israël en de Palestijnse gebieden, centraal. De zondag belicht hun ‘leven tussen uitersten’. Het project van deze zondag is ook bestemd voor christenen van het Heilig Land, maar in dit geval voor degenen die moesten vluchten na 1948: het werk van de Kleine Zusters van Nazaret in het christelijk Palestijnenkamp Dbayah bij Beiroet. U kunt de zusters steunen door een bijdrage op giro 1087628 t.n.v. Katholieke Vereniging voor Oecumene, ‘s-Hertogenbosch o.v.v. ‘project Dbayah’. Informatie en materiaal voor de Zondag voor de Oosterse Kerken zijn te verkrijgen op www.oecumene.nl of via secretariaat@oecumene.nl

Studiemiddag in het kader van de Zondag voor de Oosterse Kerken

Drs Els van Diggele, historica en journaliste, heeft tien jaar in het Heilig Land gewoond en heeft daar intensief met christenen contact gehad. Ze heeft er onlangs een zeer boeiend boek over gepubliceerd, met de prikkelende titel *Heilige ruzies* (Amsterdam 2007). Deze studiemiddag zal ze vertellen over de situatie van de christenen, oosterse én westerse, in de Staat Israël alsook in de Palestijnse Gebieden.

Datum: donderdag 10 april 2008 Tijd: 13.45 u – 16.15 u
Plaats: Walpoort 10, 's-Hertogenbosch (7 min. lopen vanaf CS)
Kosten: €5,-

Voor meer informatie zie:
www.oecumene.nl

ROERMOND:

ORTHODOXE VESPERS EN KATHOLIEKE VIGILIEDIENST

Op de vooravond van Pinksteren (zaterdag 10 mei) vindt op uitnodiging van het rooms-katholieke bisdom Roermond een oosters-orthodoxe vespers plaats (18.00 uur), voorafgaand aan een vigilieviering (19.00 uur) in de kathedraal van Roermond. Tijdens deze vigilie – de naam in de Romeinse liturgie voor deze eucharistie aan de vooravond van Pinksteren – treedt een Syrisch-orthodox jongerenkoor op onder leiding van pater Saliba. De Katholieke Vereniging voor Oecumene verzorgt in samenwerking met het bisdom Roermond een tentoonstelling die de veelzijdigheid van het oosters christendom in beeld brengt. Met Pinksteren verspreidde de Goede Boodschap zich in vele talen en windrichtingen, ook richting het Oosten.

CHALDEEUWS-KATHOLIEKE AARTSBISSCHOP VAN MOSUL ONTVOERD

In Noord-Irak werd vrijdag de Chaldeeuwskatholieke aartsbisschop van Mosul, mgr. Faraj Raho, door gewapende mannen ontvoerd. Dat gebeurde nadat hij net was voorgegaan bij het bidden van een kruisweg. De daders sloegen toe toen de bisschop de kathedraal verliet. Twee lijfwachten en de chauffeur van de bisschop werden gedood. Volgens mgr. Rabban al-Qas, de bisschop van Amadiyah, eisten de ontvoerders al kort daarna losgeld: "De bisschop is in handen van zijn ontvoerders, maar wij hebben nog geen enkele informatie over zijn fysieke toestand." De bisschop noemde de ontvoering een zware beproeving en vroeg om gebed.

De Chaldeeuwse bisschop Faraj Raho klaagde al meermaals de verslechterende levensomstandigheden van christenen in Irak aan. In december 2004 werd zijn woning ook doelwit van een aanslag, maar hijzelf was toen niet aanwezig. In november nog veroordeelde hij tijdens een bezoek aan Rome het onnoemelijke lijden van christenen in Mosul. Volgens de bisschop ging het lot van de christenen er sinds de Amerikaanse invasie in 2003 dramatisch op achteruit. Vele kerkgebouwen werden platgebrand, christenen vermoord en christenen zijn vrijwel dagelijks slachtoffer van discriminatie en ontvoeringen. In juni 2007 werden in Mosul ook al een Chaldeeuwse priester en drie diakens gedood. Kort voor het ter perse gaan van Pokrof werd op donderdag 13 maart mgr. Raho dood gevonden. Bron: Kerknet.be, 1 maart 2008

OEKRAÏENSE GRIEKS-KATHOLIEKEN WILLEN EIGEN PATRIARCHAAT

De Oekraïense Grieks-katholieke bisschoppen verzochten de paus op het einde van hun ad liminabezoek (21 januari – 2 februari 2008) een patriarchaat op te richten. Kardinaal Husar, de groot-aartsbisschop van Kiev, zei dat de oprichting de diepste wens is van zijn gelovigen. Tegelijk vroeg hij dat de Grieks-katholieken uit Oekraïne sterker vertegenwoordigd zouden zijn in het bestuursapparaat van de Heilige Stoel. Zo kunnen de banden met Rome nog sterker aangehaald worden. In Oekraïne wonen vijf miljoen katholieken, vrijwel allen Oekraïense Grieks-katholieken en meestal aangeduid als geünieerden. Hun Kerk is een doorn in het oog van het Russisch-orthodoxe patriarchaat in Moskou, dat hen als een

rechtstreekse bedreiging en concurrentie voor de Russisch-orthodoxe Kerk in Oekraïne beschouwt. Patriarch Aleksej II waarschuwde al meermaals dat de oprichting van een katholiek patriarchaat een crisis zou veroorzaken in de relaties met Rome. De geünieerden verzochten in het verleden paus Johannes-Paulus II zaliger meermaals een patriarchaat op te richten, maar die ging nooit in op dat verzoek. Ook paus Benedictus XVI reageerde tijdens de ad limina-ontmoeting niet. Hij legde de nadruk op de vorming van de Oekraïense Grieks-katholieke priesters en pleitte voor een versterkte samenwerking tussen de Latijnse en Byzantijnse katholieke Kerken. In bepaalde Oekraïense Grieks-katholieke kerkelijke kringen neemt men al tientallen jaren een voorschot op de verhoopte verheffing van hun groot-aartsbisschop tot patriarch door hem in de liturgie gewoon als 'patriarch' te gedenken. Bron: Kerknet.be, 3 febr. 2008

JUBILEUM HULP KINDEREN OEKRAÏNE

Eind vorig jaar vierde de 'Stichting humanitaire hulp kinderen Oekraïne' haar vijftienjarig jubileum. De stichting, met als drijvende kracht de heer Piet Spijkers uit Tilburg (pietspijkers@home.nl), zette zich in voor zeer jeugdige kansarme Oekraïeners. Een kindertehuis, kinderkampen en een oncologisch kinderziekenhuis horen tot de projecten. In een speciaal uitgegeven jubileumboek staan vele foto's, verhalen en anekdotes uit dit anderhalve decennium: P. Spijkers, *Morgen zal het beter zijn... 15 Jaar Humanitaire Hulp Kinderen Oekraïne*, Tilburg 2007.

Katholieke Oosterse Liturgievieringen april - mei 2008

Amsterdam

Occohofje, Nieuwe Keizersgracht 94

Delft

Oude Delft 18

's-Gravenhage

Raamweg 42, 2596 HN

Eindhoven

Eikenburg, Aalsterweg 289

Haarlem

Janstraat 41

's-Hertogenbosch

Catharinakerk, Kruisbroederhof 4

Maastricht

Kapel Zorgcentrum Amby Achter de Hoven 25, 6225 EK

Nijmegen (BG)

Dobbelmannweg 3, tel. 024-3233503

Nijmegen (NBK)

Titus Brandsma-gedachteniskerk (voormalige Jozefkerk), Keizer Karelplein

Rotterdam

Kerk van de Missionarissen van het H. Hart, Karel Doormanstraat 337

Utrecht (BG)

Kapel Zorgcentrum West, ingang Kanaalstraat 197

■ **Achtmaal:** (Tilburgs Byzantijns Koor)
Zondag 6 april, 10.30 u: Goddelijke Liturgie in St. Corneliskerk.

■ **Amsterdam:** (Byzantijnse Gemeenschap)
Zondag 11 mei, 10 u: Goddelijke Liturgie. *Alle diensten van de Byzantijnse Gemeenschappen (BG) in het land zijn onder voorbehoud. Voor verdere informatie: www.pokrof.nl of het desbetreffende secretariaat.*

■ **De Bilt:** (Utrechts Byzantijns Koor)
Zondag 18 mei, 11.30 u: Goddelijke Liturgie, in kerk van de H. Michaël, Kerklaan 31. *Voor informatie over Utrechts Byzantijns Koor: www.utrechtsbyzantijnskoor.nl*

■ **De Meern:** (UBK)
Zondag 6 april, 10 u: Goddelijke Liturgie, in kerk van O.L. Vrouw ten Hemelopneming. Ter nagedachtenis van Dr Antonowycz, stichter van het UBK en voormalig dirigent.

■ **Delft:** (BG)
Zondag 13 april, 10 u: Liturgie van de Typika.
Zondag 11 mei, 10 u: Goddelijke Liturgie.

■ **Eindhoven:** (BG)
Zondag 6 april, 11 u: Liturgie van de Typika.
Zondag 4 mei, 11 u: Goddelijke Liturgie.

■ **'s-Gravenhage:** (BG)
Zaterdag 19 april, 9.30 u: Goddelijke Liturgie.
Zaterdag 26 april, 19 u: Vespers.
Zaterdag 27 april, 10 u: Goddelijke Liturgie.
Donderdag 1 mei, Hemelvaart, 10 u: Goddelijke Liturgie.
Zaterdag 17 mei, 9.30 u: Goddelijke Liturgie.
Zaterdag 24 mei, 19 u: Vesper
Zondag 25 mei, 10 u: Goddelijke Liturgie.

■ **Haaksbergen:** (BG)
Zondag 13 april, 10 u: Goddelijke Liturgie, in kerk van O.L. Vrouw van Lourdes, Sonderenstraat 55.

■ **Haarlem:** (BG)
Zaterdag 12 april, 19.30 u: Goddelijke Liturgie.

■ **'s-Hertogenbosch:** (Johannes van Damascusgemeenschap)
Iedere zondag 10.15 uur: Goddelijke Liturgie; soms bij afwezigheid van een priester Metten i.p.v. Goddelijke Liturgie.
Bijzondere diensten:
Zondag 6 april, Derde Zondag van Pasen, Zondag van de Balsemdragende Vrouwen, 10.15 u: Goddelijke Liturgie.
Zondag 13 april, Vierde Zondag van Pasen, Zondag van de Lamme Man, 10.15 u: Goddelijke Liturgie.
Zondag 20 april, Vijfde Zondag van Pasen, Zondag van de Samaritaanse Vrouw, Zondag voor de Oosterse Kerken, 10.15 u: Mettendienst.
Zondag 27 april, Zesde Zondag van Pasen, Zondag van de Blindgeborene, 10.15 u: Goddelijke Liturgie of Mettendienst.
Donderdag 1 mei: Hemelvaart van onze Heer, 10.15 u: Goddelijke Liturgie.
Zondag 4 mei, Zevende Zondag van Pasen,

Gedachtenis van de Vaders van het Eerste Oecumenische Concilie te Nicea (325), 10.15 u: Goddelijke Liturgie of Mettendienst.

■ **Zondag 11 mei, Pinksteren - Triniteitszondag,** 10.15 u: Goddelijke Liturgie. *Na de Liturgie de Knielgebeden.*
Zondag 18 mei, Eerste Zondag na Pinksteren, Allerheiligen, 10.15 u: Mettendienst.
Zondag 25 mei, Tweede Zondag na Pinksteren, 10.15 u: Goddelijke Liturgie. *Voor informatie over de diensten: www.byzantijnsekapel.nl of mevr. Wem Timmermans (06-5362292) of mevr. Myryam Corsten (073-6148508).*

■ **Hilversum:** (Utrechts Byzantijns Koor)
Zondag 20 april, 10 u: Goddelijke Liturgie in parochie O.L.Vrouw, Koninginneweg 40.

■ **Maastricht:** (BG)
Zondag 20 april, 10 u: Goddelijke Liturgie.
Maandag 12 mei, Tweede Pinksterdag, 10 u: Goddelijke Liturgie.
Zondag 18 mei, 10 u: Goddelijke Liturgie.

■ **Nijmegen:** (BG)
Zaterdag 26 april, 19 u: Goddelijke Liturgie.
Zaterdag 24 mei, 19 u: Goddelijke Liturgie.

■ **Nijmegen:** (Nijmeegs Byzantijns Koor)
Zaterdag 12 april, Vierde Zondag van Pasen, 19 u: Johannes Chrysostomus-liturgie.
Zondag 20 april, Vijfde Zondag van Pasen, Zondag voor de Oosterse Kerken, 10 u: Goddelijke Liturgie in Groenestraatkerk (Emmaus-parochie), Groenestraat 229. *Voor informatie over Nijmeegs Byzantijns Koor: <http://www.hetnbk.nl/>*

■ **Rotterdam:** (BG)
Zondag 6 april, 10 u: Liturgie van de Typika.
Zondag 4 mei, 10 u: Goddelijke Liturgie.

■ **Tilburg:** (TBK)
Zondag 13 april, 11.15 u: Goddelijke Liturgie in kerk van H. Margarita Maria, Ringbaan West 302.
Zondag 25 mei, 10.30 u: Goddelijke Liturgie in de kerk aan de Korvelseweg.
Website TBK: www.tilburgsbyzantijnskoor.nl

■ **Utrecht:** (BG)
Zondag 20 april, Vijfde Zondag van Pasen, Zondag van de Samaritaanse Vrouw, 10.30 u: Goddelijke Liturgie.
Donderdag 1 mei, Hemelvaart, 10.30 u: Goddelijke Liturgie.
Zondag 11 mei, Pinksteren, 10.30 u: Goddelijke Liturgie.
Zondag 18 mei, Zondag van alle Heiligen, 10 u: Goddelijke Liturgie, ter gelegenheid van veertigjarig bestaan van de Raad van Kerken, in Sint-Antoniuserkerk, Kanaalstraat 200.

■ **Varik:** (UBK)
Zondag 13 mei, 10 u: Goddelijke Liturgie, in Petrus en Pauluskerk, Grotestraat 23.

De illustraties op de omslag:

Voorzijde: Kruisiging, uitsnede uit glas-in-loodraam van Syrisch-orthodoxe kathedraal te Glanerbrug, dat werd gemaakt door Glasatelier Annemiek Punt op basis van miniatuur uit oud Syrisch evangelieboek. (Foto: L. van Leijzen)
Achterzijde: Verrijzenis, idem.

Pokrof

is een uitgave van:
katholieke vereniging voor
oecumene athanasius
en willibrord

